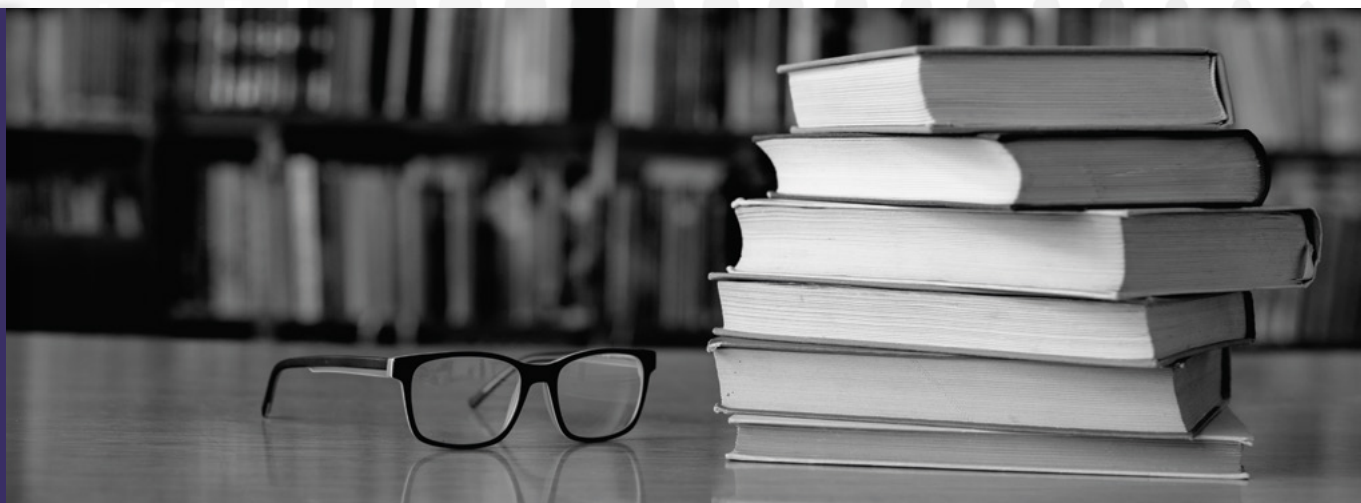

↑ Egzamin maturalny w 2021 roku

Vademecum nauczyciela

HISTORIA

MINISTERSTWO
EDUKACJI
I NAUKI

 ORE
OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Égzamin maturalny **w 2021 roku**

Vademecum nauczyciela

HISTORIA

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2021

Tekst komentarza
do wymagań egzaminacyjnych
Robert Śniegocki

Konsultacja merytoryczna
Elżbieta Witkowska

Redakcja i korekta
Elżbieta Gorazińska

Projekt okładki, layout
redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Elementy graficzne: © Jovan/stock.adobe.com, © Pushkarevskyy/stock.adobe.com,
© absent84/stock.adobe.com, © Julien Eichinger/Fotolia.com, © LynxVector/Fotolia.com

© Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2021
Wydanie I

ISBN 978-83-66830-08-0

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl
tel. 22 345 37 00

Spis treści

Wprowadzenie	4
1. Wymagania egzaminacyjne	5
2. Komentarz do wymagań egzaminacyjnych	25
2.1. Zasada kumulatywności	25
2.2. Merytoryczne uzasadnienie zmian wprowadzonych przez zespół ekspercki	26
2.3. Zmiany w zakresie wymagań egzaminu maturalnego z historii	27
2.3.1. Starożytność	27
2.3.2. Średniowiecze	28
2.3.3. Dzieje nowożytne	29
2.3.4. Wiek XIX	31
2.3.5. Wiek XX	34

Wprowadzenie

W związku z trwającym w Polsce stanem epidemii COVID-19 egzamin maturalny z historii w roku szkolnym 2020/2021 zostanie przeprowadzony na podstawie **wymagań egzaminacyjnych**. Wymagania egzaminacyjne zmniejszyły zbiór wymagań ogólnych i szczegółowych określonych w **podstawie programowej kształcenia ogólnego**, które były bazą do przeprowadzania egzaminu maturalnego w poprzednich latach.

Obecne rozwiązania wprowadzono na mocy *Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19* (Dz.U. 2020, poz. 2314).

Prawodawca znowelizował *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19* (Dz.U. 2020, poz. 493, z późn. zm.), wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 30c *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2020, poz. 910, z późn. zm.) i wprowadzonego zgodnie z art. 28 *Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych* (Dz.U. 2020, poz. 374, z późn. zm.). Powyższa nowelizacja prawa wynikała z potrzeby określenia sposobu przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w roku 2021 w warunkach trwającej w Polsce epidemii.

1. Wymagania egzaminacyjne

Załącznik nr 2 do *Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19* (Dz.U 2020, poz. 2314)

Egzamin maturalny z historii

III etap edukacyjny

Ogólne wymagania egzaminacyjne

- I. Chronologia historyczna.
Zdający sytuuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki poprzedzania, równoczesności i następstwa; dostrzega zmiany w życiu społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym.
- II. Analiza i interpretacja historyczna.
Zdający wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski; dostrzega w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą; wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych; wyjaśnia znaczenie poznawania przeszłości dla rozumienia świata współczesnego.
- III. Tworzenie narracji historycznej.
Zdający tworzy narrację historyczną, integrując informacje pozyskane z różnych źródeł; tworzy krótkie wypowiedzi: plan, notatkę, rozprawkę, prezentację; przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.

Szczegółowe wymagania egzaminacyjne

1. Najdawniejsze dzieje człowieka. Zdający:
  - 1) porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym i opisuje skutki przyjęcia przez człowieka trybu osiadłego;
  - 2) wyjaśnia zależności pomiędzy środowiskiem geograficznym a warunkami życia człowieka.
2. Cywilizacje Bliskiego Wschodu. Zdający:
  - 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cywilizacje starożytnej Mezopotamii i Egiptu;
  - 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa i system wierzeń w Egipcie;
  - 3) wyjaśnia znaczenie pisma i prawa w procesie powstawania państw;
  - 4) rozpoznaje typy pisma wykształcone na terenie Mezopotamii i Egiptu.

3. Starożytny Izrael. Zdający:
  - 1) charakteryzuje podstawowe symbole i główne zasady judaizmu;
  - 2) wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem, odwołując się do przykładów.
4. Cywilizacja grecka. Zdający:
  - 1) wyjaśnia wpływ środowiska geograficznego na gospodarkę i rozwój polityczny starożytnej Grecji;
  - 2) umiejscawia w czasie i porównuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Sparcie i Atenach peryklejskich;
  - 3) charakteryzuje czynniki integrujące starożytnych Greków – język, system wierzeń, teatr oraz igrzyska olimpijskie.
  - 4) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej antycznego świata w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, architekturze, sztuce, literaturze;
  - 5) podaje przykłady osiągnięć cywilizacyjnych antyku, które mają wpływ na cywilizację współczesną.
5. Cywilizacja rzymska. Zdający:
  - 1) umiejscawia w czasie i charakteryzuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Rzymie republikańskim i cesarstwie;
  - 2) wyjaśnia przyczyny i wskazuje skutki ekspansji Rzymu, opisując postawy Rzymian wobec niewolników i ludów podbitych;
  - 3) podaje przykłady wpływu kultury greckiej na kulturę rzymską;
  - 4) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku starożytnego państwa rzymskiego.
6. Dziedzictwo antyku. Zdający:
  - 1) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej antycznego świata w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, architekturze, sztuce, literaturze;
  - 2) podaje przykłady osiągnięć cywilizacyjnych antyku, które mają wpływ na cywilizację współczesną.
7. Chrześcijaństwo. Zdający:
  - 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny i rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa;
  - 2) wskazuje przyczyny i przykłady prześladowania chrześcijan w państwie rzymskim.
8. Arabowie i świat islamski. Zdający:
  - 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni kierunki i zasięg podbojów arabskich;
  - 2) opisuje podstawowe zasady i symbole islamu;
  - 3) wyjaśnia rolę Arabów w przekazywaniu dorobku kulturowego pomiędzy Wschodem a Zachodem.

9. Początki cywilizacji zachodniego chrześcijaństwa. Zdający:
  - 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni monarchię Karola Wielkiego, Państwo Kościelne oraz Cesarstwo w Europie Zachodniej;
  - 2) charakteryzuje działalność Karola Wielkiego i wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński;
  - 3) charakteryzuje główne idee uniwersalnego cesarstwa Ottona III.
10. Bizancjum i Kościół wschodni. Zdający:
  - 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie;
  - 2) charakteryzuje rolę Bizancjum jako kontynuatora cesarstwa rzymskiego i rozpoznaje osiągnięcia kultury bizantyjskiej (prawo, architektura, sztuka);
  - 3) wyjaśnia przyczyny i skutki rozłamu w Kościele w XI w.
11. Społeczeństwo średniowiecznej Europy. Zdający:
  - 1) rozpoznaje typowe instytucje systemu lennego;
  - 2) wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu;
  - 3) charakteryzuje funkcje gospodarcze, polityczne i kulturowe miast w średniowieczu.
12. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy. Zdający:
  - 1) wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa;
  - 2) porównuje główne elementy kultury rycerskiej i kultury miejskiej;
  - 3) rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza, wskazując różnice pomiędzy stylem romańskim a stylem gotyckim, z uwzględnieniem przykładów z własnego regionu.
13. Polska pierwszych Piastów. Zdający:
  - 1) sytuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów;
  - 2) wskazuje, na przykładzie państwa pierwszych Piastów, charakterystyczne cechy monarchii patrymonialnej;
  - 3) wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski;
  - 4) ocenia dokonania pierwszych Piastów w dziedzinie polityki, gospodarki i kultury.
14. Polska dzielnicowa i zjednoczona. Zdający:
  - 1) sytuje w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego;
  - 2) opisuje postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego;
  - 3) porządkuje i sytuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Piastów;
  - 4) opisuje zmiany społeczno-gospodarcze w epoce rozbicia dzielnicowego i dostrzega związki pomiędzy rozwojem ruchu osadniczego a ożywieniem gospodarczym;
  - 5) ocenia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obrony, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej;

- 6) charakteryzuje zmiany struktury społeczno-wyznaniowej Królestwa Polskiego po przyłączeniu ziem ruskich.
15. Polska w dobie unii z Litwą. Zdający:
- 1) wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Litwą;
  - 2) porządkuje i sytuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Jagiellonów;
  - 3) charakteryzuje rozwój uprawnień stanu szlacheckiego.
16. Wielkie odkrycia geograficzne. Zdający:
- 1) sytuje w czasie i przestrzeni wyprawy Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana oraz sytuje w przestrzeni posiadłości kolonialne Portugalii i Hiszpanii;
  - 2) ocenia wpływ odkryć geograficznych na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy oraz dla Nowego Świata.
17. Humanizm i renesans. Zdający:
- 1) wyjaśnia źródła rozwoju kultury renesansu oraz opisuje jej charakterystyczne cechy;
  - 2) charakteryzuje największe osiągnięcia: Leonarda da Vinci, Michała Anioła, Rafaela Santi, Erazma z Rotterdamu, Mikołaja Kopernika i Galileusza;
  - 3) ocenia rolę druku dla upowszechniania idei renesansu oraz rozwoju cywilizacji europejskiej.
18. Rozłam w Kościele zachodnim. Zdający:
- 1) wymienia czynniki, które doprowadziły do rozłamu w Kościele zachodnim;
  - 2) opisuje cele i charakteryzuje działalność Marcina Lutra i Jana Kalwina oraz przedstawia okoliczności powstania kościoła anglikańskiego;
  - 3) wyjaśnia cele zwołania soboru trydenckiego i wskazuje postanowienia służące wzmocnieniu katolicyzmu.
19. Polska i Litwa w czasach ostatnich Jagiellonów. Zdający:
- 1) ocenia politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów;
  - 2) przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Polską a Litwą i jej główne postanowienia oraz wskazuje na mapie terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
  - 3) charakteryzuje stosunki wyznaniowe w państwie polsko-litewskim i wyjaśnia ich specyfikę na tle europejskim;
  - 4) przedstawia największe osiągnięcia piśmiennictwa polskiego epoki renesansu, uwzględniając twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
  - 5) rozpoznaje reprezentatywne obiekty sztuki renesansowej na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu.
20. Społeczeństwo i ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Zdający:
- 1) wymienia instytucje ustrojowe demokracji szlacheckiej i charakteryzuje ich kompetencje;

- 2) wyjaśnia okoliczności uchwalenia oraz główne założenia konfederacji warszawskiej i artykułów henrykowskich;
  - 3) przedstawia zasady wolnej elekcji;
  - 4) ocenia charakter zmian systemu polityczno-ustrojowego Rzeczypospolitej w XVII w.;
  - 5) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie.
21. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w. Zdający:
- 1) wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją, Turcją i Rosją;
  - 2) wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie;
  - 3) ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne następstwa wojen w XVII w.;
  - 4) wyjaśnia przyczyny i wskazuje przejawy kryzysu politycznego i społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej w II połowie XVII w.
22. Formy państwa nowożytnego. Zdający:
- 1) charakteryzuje, na przykładzie Francji Ludwika XIV, ustrój monarchii absolutnej;
  - 2) wymienia, odwołując się do przykładu Anglii, główne cechy monarchii parlamentarnej;
  - 3) porównuje monarchię parlamentarną z monarchią absolutną, uwzględniając zakres władzy monarszej, prawa i obowiązki poddanych, rolę instytucji stanowych (parlamentu);
  - 4) wyjaśnia, na czym polegała specyfika ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów na tle Europy.
23. Europa w XVIII w. Zdający:
- 1) wymienia idee oświecenia i rozpoznaje je w nauce, literaturze, architekturze i sztuce;
  - 2) charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy Monteskiusza i zasadę umowy społecznej Rousseau;
  - 3) porównuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii.
24. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVIII w. Zdający:
- 1) przedstawia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich;
  - 2) wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w.;
  - 3) charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Konarskiego i Stanisława Leszczyńskiego oraz dostrzega przejawy ożywienia w gospodarce i kulturze czasów saskich.
25. Bunt poddanych – wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Zdający:
- 1) przedstawia przyczyny i następstwa wojny o niepodległość;
  - 2) ocenia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych;

- 3) wymienia główne instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych i wyjaśnia, w jaki sposób konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy.
26. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Zdający:
- 1) przedstawia okoliczności powstania, zadania i osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej;
  - 2) sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz postanowienia Konstytucji 3 maja;
  - 3) wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa;
  - 4) rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia i charakteryzuje przykłady sztuki okresu klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu.
27. Walka o utrzymanie niepodległości w ostatnich latach XVIII w. Zdający:
- 1) sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiorze;
  - 2) przedstawia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego;
  - 3) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej.
28. Rewolucja francuska. Zdający:
- 1) wyjaśnia główne przyczyny rewolucji i ocenia jej skutki;
  - 2) wskazuje charakterystyczne cechy dyktatury jakobińskiej;
  - 3) opisuje główne zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela.
29. Epoka napoleońska. Zdający:
- 1) wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego oraz opisuje cechy ustrojowe i terytorium Księstwa Warszawskiego;
  - 2) ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona.
30. Europa po kongresie wiedeńskim. Zdający:
- 1) przedstawia zasady i postanowienia kongresu wiedeńskiego, uwzględniając jego decyzje w sprawie polskiej;
  - 2) wyjaśnia główne założenia idei liberalizmu, socjalizmu oraz idei narodowych w Europie w I połowie XIX w.
31. Rozwój cywilizacji przemysłowej. Zdający:
- 1) wymienia charakterystyczne cechy rewolucji przemysłowej;
  - 2) podaje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego;
  - 3) identyfikuje najważniejsze wynalazki i odkrycia XIX w. oraz wyjaśnia następstwa ekonomiczne i społeczne ich zastosowania;
  - 4) opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych.

32. Europa i świat w XIX w. Zdający:
- 1) opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych;
  - 2) dostrzega podobieństwa i różnice w procesie jednoczenia Włoch i Niemiec;
  - 3) wyjaśnia przyczyny i sytuuje w przestrzeni kierunki oraz zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w.;
  - 4) ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz kolonizowanych społeczności i państw.
33. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim. Zdający:
- 1) wskazuje na mapie nowy układ granic państw zaborczych na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim;
  - 2) charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego;
  - 3) ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze i szkolnictwie.
34. Społeczeństwo dawnej Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych. Zdający:
- 1) sytuuje w czasie i przestrzeni powstanie listopadowe i powstanie styczniowe;
  - 2) przedstawia przyczyny oraz porównuje przebieg i charakter powstań narodowych;
  - 3) rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstańczych ruchów narodowych;
  - 4) charakteryzuje główne nurty i postaci Wielkiej Emigracji.
35. Życie pod zaborami. Zdający:
- 1) wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej;
  - 2) charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców;
  - 3) porównuje warunki życia społeczeństwa w trzech zaborach w II połowie XIX w., uwzględniając możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego;
  - 4) przedstawia główne nurty życia politycznego pod zaborami w końcu XIX w.
36. Europa i świat na przełomie XIX i XX w. Zdający:
- 1) przedstawia skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego;
  - 2) charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu demokratyzacji życia politycznego;
  - 3) przedstawia nowe zjawiska kulturowe, w tym narodziny kultury masowej i przemiany obyczajowe.
37. I wojna światowa i jej skutki. Zdający:
- 1) wymienia główne przyczyny narastania konfliktów pomiędzy mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX w. oraz umiejscawia je na politycznej mapie świata i Europy;
  - 2) charakteryzuje specyfikę działań wojennych, ze szczególnym uwzględnieniem nowych środków technicznych.

38. Rewolucje rosyjskie. Zdający:
- 1) wyjaśnia polityczne i społeczno-gospodarcze przyczyny wybuchu rewolucji w Rosji w 1917 r.;
  - 2) wyjaśnia okoliczności przejęcia przez bolszewików władzy w Rosji;
  - 3) opisuje bezpośrednie następstwa rewolucji lutowej i październikowej dla Rosji oraz Europy;
  - 4) charakteryzuje reakcję Europy na wydarzenia w Rosji.
39. Sprawa polska w I wojnie światowej. Zdający:
- 1) charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej oraz opisuje poglądy zwolenników różnych orientacji politycznych;
  - 2) ocenia wysiłki zbrojny Polaków;
  - 3) wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej.

III etap edukacyjny (poziom podstawowy i rozszerzony)

POZIOM PODSTAWOWY

Ogólne wymagania egzaminacyjne

- I. Chronologia historyczna.
Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.
- II. Analiza i interpretacja historyczna.
Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
- III. Tworzenie narracji historycznej.
Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Szczegółowe wymagania egzaminacyjne

1. Europa i świat po I wojnie światowej. Zdający:
  - 1) opisuje następstwa wojny, wyróżniając konsekwencje polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe;
  - 2) wyjaśnia cele powołania i charakter Ligi Narodów;

- 3) wyjaśnia politykę mocarstw wobec Niemiec po zakończeniu I wojny światowej.
2. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Zdający:
  - 1) opisuje odrodzenie państwa polskiego oraz jego granice i sąsiadów;
  - 2) charakteryzuje i ocenia postanowienia traktatu wersalskiego wobec Polski;
  - 3) porównuje cele i skutki powstania wielkopolskiego i trzech powstań śląskich oraz wyjaśnia przyczyny i opisuje następstwa wojny polsko-bolszewickiej;
  - 4) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej 1921 r.;
  - 5) wskazuje czynniki utrudniające proces integracji odrodzonego państwa polskiego;
  - 6) wyjaśnia cele i skutki reformy Władysława Grabskiego;
  - 7) ocenia wkład Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego w odbudowę państwa polskiego.
3. Kryzys demokracji w Europie Zachodniej. Zdający:
  - 1) charakteryzuje okoliczności oraz następstwa dojścia do władzy Mussoliniego i Hitlera;
  - 2) porównuje faszyzm z nazizmem, uwzględniając organizację państwa, ideologię oraz politykę wobec społeczeństwa;
  - 3) charakteryzuje i ocenia politykę państw europejskich wobec Hitlera i wskazuje na jej uwarunkowania.
4. System totalitarny w ZSRR. Zdający:
  - 1) opisuje okoliczności dojścia do władzy Stalina;
  - 2) opisuje zmiany w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym ZSRR po dojściu do władzy Stalina, z uwzględnieniem uprzemysłowienia kraju, kolektywizacji rolnictwa oraz jej następstw (Wielki Głód) i Wielkiej Czystki;
  - 3) porównuje totalitarne systemy hitlerowskich Niemiec i Związku Radzieckiego.
5. Kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce. Zdający:
  - 1) wyjaśnia przyczyny i skutki przewrotu majowego;
  - 2) porównuje główne postanowienia konstytucji marcowej 1921 r. i konstytucji kwietniowej 1935 r.;
  - 3) wymienia charakterystyczne cechy rządów sanacji, wskazując różnice między demokracją parlamentarną a rządami autorytarnymi;
  - 4) charakteryzuje główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej.
6. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej. Zdający:
  - 1) charakteryzuje strukturę społeczną, narodowościową i wyznaniową odrodzonego państwa polskiego, dostrzegając przyczyny konfliktów społecznych i narodowościowych;
  - 2) porównuje przejawy kryzysu gospodarczego na świecie i w Polsce, wskazując jego specyficzne cechy;
  - 3) opisuje osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, w tym budowę portu w Gdyni i utworzenie Centralnego Okręgu Przemysłowego;
  - 4) charakteryzuje główne osiągnięcia kultury i nauki II Rzeczypospolitej.

7. II wojna światowa. Zdający:
- 1) wyjaśnia polityczne, społeczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;
  - 2) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
  - 3) ocenia konsekwencje zawarcia paktu Ribbentrop-Mołotow;
  - 4) sytuje w czasie i przestrzeni etapy i fronty II wojny światowej, wskazując momenty przełomowe;
  - 5) przedstawia przyczyny i skutki Holokaustu oraz opisuje przykłady oporu ludności żydowskiej;
  - 6) przedstawia okoliczności powstania koalicji antyfaszystowskiej oraz porównuje postanowienia konferencji w Teheranie, Jałcie i Poczdamie;
  - 7) charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem przesunięć ludności w Europie Środkowej.
8. Ziemie polskie pod dwiema okupacjami. Zdający:
- 1) porównuje cele i metody polityki niemieckiej i radzieckiej w okupowanej Polsce;
  - 2) opisuje strukturę polityczną i wojskową oraz działalność polskiego państwa podziemnego i ocenia historyczną rolę Armii Krajowej;
  - 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Radzieckiego wobec powstania;
  - 4) analizuje zmiany terytorialne, straty ludnościowe, kulturowe i materialne Polski będące następstwem II wojny światowej.
9. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Zdający:
- 1) przedstawia okoliczności powstania oraz działalność rządu II Rzeczypospolitej na uchodźstwie;
  - 2) charakteryzuje udział Polaków w wysiłku militarnym aliantów oraz sytuje w czasie i przestrzeni działania wojsk polskich na różnych frontach wojny;
  - 3) ocenia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.
10. Świat po II wojnie światowej. Zdający:
- 1) wyjaśnia przyczyny i skutki rozpadu koalicji antyhitlerowskiej oraz opisuje początki zimnej wojny;
  - 2) opisuje okoliczności i ocenia skutki powstania NRD i RFN;
  - 3) charakteryzuje sojusze polityczno-militarne NATO i Układu Warszawskiego, sytuując je na mapie;
  - 4) charakteryzuje państwa będące w strefie wpływów ZSRR, z uwzględnieniem wydarzeń na Węgrzech w 1956 r. i w Czechosłowacji w 1968 r.;
  - 5) sytuje w czasie i przestrzeni proces dekolonizacji oraz ocenia jego następstwa, uwzględniając rolę ONZ;
  - 6) wyjaśnia znaczenie II Soboru Watykańskiego dla przemian w Kościele katolickim drugiej połowy XX w.;

- 7) charakteryzuje konflikty zimnej wojny, w tym wojny w Korei, Wietnamie i Afganistanie oraz kryzys kubański, uwzględniając rolę ONZ;
  - 8) wyjaśnia przyczyny i charakter konfliktu bliskowschodniego;
  - 9) charakteryzuje przemiany w Chinach po II wojnie światowej;
  - 10) opisuje przemiany polityczne i społeczno-gospodarcze w ZSRR w latach 1945–1991;
  - 11) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w 1989 r.;
  - 12) opisuje zmiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej;
  - 13) przedstawia cele i główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.
11. Polska w systemie komunistycznym. Zdający:
- 1) wyjaśnia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów;
  - 2) charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki;
  - 3) charakteryzuje realia życia gospodarczego i społecznego PRL-u;
  - 4) porównuje przyczyny i skutki kryzysów: 1956 r., 1968 r., 1970 r. i 1976 r.;
  - 5) ocenia polityczną i społeczną rolę Kościoła katolickiego w PRL-u.
12. Rozkład systemu komunistycznego w Polsce – polska droga do suwerenności. Zdający:
- 1) wyjaśnia znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II dla przemian politycznych w Polsce;
  - 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń sierpniowych 1980 r. oraz ocenia rolę Solidarności w przemianach politycznych i ustrojowych;
  - 3) przedstawia okoliczności wprowadzenia i następstwa stanu wojennego;
  - 4) opisuje najważniejsze postanowienia „Okrągłego Stołu”;
  - 5) charakteryzuje przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe po 1989 r.;
  - 6) przedstawia okoliczności i ocenia znaczenie przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej.

POZIOM ROZSZERZONY

Ogólne wymagania egzaminacyjne

- I. Chronologia historyczna.
Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.
- II. Analiza i interpretacja historyczna.
Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu

historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Szczegółowe wymagania egzaminacyjne

I. Starożytność.

1. Cywilizacje Bliskiego Wschodu. Zdający:

- 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim Wschodzie;
- 2) rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.

2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Zdający:

- 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej;
- 2) porównuje formy ustrojowe greckich polis;
- 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;
- 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.

3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Zdający:

- 1) porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego;
- 2) charakteryzuje wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Wielkiego;
- 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.

4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Zdający:

- 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim;
- 2) opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej);
- 3) prezentuje przyczyny upadku państwa rzymskiego;
- 4) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki;
- 5) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.

II. Średniowiecze.

1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Zdający:

- 1) charakteryzuje kręgi kulturowe: łańciński, bizantyjski i arabski;
- 2) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji islamskiej w zakresie architektury, sztuki i nauki.

2. Europa wczesnego średniowiecza. Zdający:
  - 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków;
  - 2) charakteryzuje i porównuje ideę cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów;
  - 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej;
  - 4) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym.
3. Europa w okresie krucjat. Zdający:
  - 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą;
  - 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty;
  - 3) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.;
  - 4) opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej.
4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Zdający:
  - 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji;
  - 2) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w.;
  - 3) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.
5. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego. Zdający:
  - 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbitcia dzielnicowego;
  - 2) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;
  - 3) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbitcia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła.
6. Europa późnego średniowiecza. Zdający:
  - 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;
  - 2) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.
7. Polska w XIV–XV w. Zdający:
  - 1) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;
  - 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;

- 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;
  - 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;
  - 5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów.
8. Kultura średniowiecza. Zdający:
- 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;
  - 2) ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);
  - 3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.
- III. Dzieje nowożytne.
1. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Zdający:
    - 1) ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy;
    - 2) ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki.
  2. Europa w XVI–XVII w. Zdający:
    - 1) rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła;
    - 2) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci; charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego;
    - 3) opisuje mapę wyznaniową Europy w XVI w.;
    - 4) charakteryzuje i ocenia absolutyzm francuski;
    - 5) charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej;
    - 6) opisuje następstwa rewolucji angielskich;
    - 7) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku.
  3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Zdający:
    - 1) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego; ocenia demokrację szlachecką;
    - 2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim;
    - 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.;
    - 4) ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w.;

- 5) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;
  - 6) ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską;
  - 7) identyfikuje dzieła polskiego renesansu.
4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Zdający:
- 1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;
  - 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.;
  - 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim;
  - 4) charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej;
  - 5) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty; rozpoznaje dzieła sztuki polskiego baroku.
5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Zdający:
- 1) charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej, nauce, literaturze, sztuce i architekturze;
  - 2) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą;
  - 3) charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium;
  - 4) charakteryzuje parlamentaryzm angielski i rewolucję przemysłową w Anglii;
  - 5) porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej.
6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Zdający:
- 1) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego;
  - 2) charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w.;
  - 3) charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja;
  - 4) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic;
  - 5) ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego, z uwzględnieniem reformy szkolnictwa.

IV. Wiek XIX.

1. Europa napoleońska. Zdający:
  - 1) opisuje kierunki podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium;

- 2) wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona;
  - 3) charakteryzuje ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego;
  - 4) charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej.
2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Zdający:
    - 1) ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.
  3. Ideologie XIX w. Zdający:
    - 1) charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm;
    - 2) wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, Wiosną Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec.
  4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający:
    - 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej;
    - 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej;
    - 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych;
    - 4) charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach;
    - 5) ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków.
  5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Zdający:
    - 1) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach;
    - 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach;
    - 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie;
    - 4) porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych;
    - 5) porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi.
  6. Europa i świat w XIX w. Zdający:
    - 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych;
    - 2) analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce;
    - 3) rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w.;
    - 4) rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w.

V. Wiek XX.

1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Zdający:
  - 1) wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych;
  - 2) przedstawia genezę i charakteryzuje przebieg rewolucji rosyjskich w 1917 r.;
  - 3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej;
  - 4) omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej;
  - 5) wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej.
2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Zdający:
  - 1) wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji oraz charakteryzuje najistotniejsze przemiany zachodzące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym w ZSRR do końca lat trzydziestych XX w.;
  - 2) wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystowskiego i nazistowskiego oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w.;
  - 3) porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele;
  - 4) ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej.
3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający:
  - 1) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwyciężania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie;
  - 2) rozpoznaje dorobek kulturowy okresu międzywojennego.
4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Zdający:
  - 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką;
  - 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z 1921 i 1935 r.;
  - 3) opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców;
  - 4) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego;
  - 5) wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej.

5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Zdający:
  - 1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej;
  - 2) analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania;
  - 3) charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej.
6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Zdający:
  - 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu;
  - 2) wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej;
  - 3) charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia.
7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust. Zdający:
  - 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych;
  - 2) opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim, a także opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu;
  - 3) ocenia stosunek społeczeństw i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego do Holokaustu.
8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Zdający:
  - 1) opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.;
  - 2) opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na uchodźstwie;
  - 3) wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego;
  - 4) opisuje organizację polskiego państwa podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej;
  - 5) wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce;
  - 6) wyjaśnia uwarunkowania polityczne i charakteryzuje czyn zbrojny powstania warszawskiego.
9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Zdający:
  - 1) opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny;
  - 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej;

- 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi;
  - 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej;
  - 5) wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne;
  - 6) charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej;
  - 7) wyjaśnia cele utworzenia ONZ;
  - 8) charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej, kryzysu kubańskiego, wojny w Wietnamie i wojny w Afganistanie;
  - 9) wyjaśnia źródła i rozwój konfliktu arabsko-izraelskiego po II wojnie światowej.
10. Rozpad systemu kolonialnego. Zdający:
- 1) opisuje główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki;
  - 2) ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki procesu dekolonizacji.
11. Chiny po II wojnie światowej. Zdający:
- 1) opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin.
12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Zdający:
- 1) charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji;
  - 2) wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r.;
  - 3) charakteryzuje proces uniezależnienia się państw satelickich od ZSRR;
  - 4) wyjaśnia przyczyny rozpadu ZSRR i bloku wschodniego;
  - 5) opisuje przeobrażenia ustrojowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunizacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r.
13. Polska w latach 1944–1948. Zdający:
- 1) porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic;
  - 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego; opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;
  - 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy gospodarki, z uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu.
14. Polska w latach 1948–1956. Zdający:
- 1) porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej;

- 2) charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim;
  - 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki;
  - 4) charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.
15. Polska w latach 1956–1980. Zdający:
- 1) charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980;
  - 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.;
  - 3) charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;
  - 4) charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym;
  - 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.
16. Polska w latach 1980–1989. Zdający:
- 1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce;
  - 2) charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego;
  - 3) opisuje przyczyny i skutki obrad „Okrągłego Stołu”.
17. Narodziny III Rzeczypospolitej. Zdający:
- 1) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania procesu odbudowy demokratycznego państwa po 1989 r.;
  - 2) charakteryzuje proces reformowania gospodarki polskiej;
  - 3) ocenia dokonania III Rzeczypospolitej w polityce zagranicznej.
18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w. Zdający:
- 1) charakteryzuje społeczno-gospodarcze i techniczne skutki rewolucji naukowo-technicznej, rozpoznając osiągnięcia nauki i techniki drugiej połowy XX w.;
  - 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.

2. Komentarz do wymagań egzaminacyjnych

Do opracowania wymagań egzaminacyjnych zostały powołane zespoły eksperckie, w tym zespół do spraw egzaminu maturalnego z historii. W skład zespołu weszli nauczyciele historii ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych, nauczyciele akademicy oraz eksperci z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i komisji okręgowych.

Wymagania egzaminacyjne przygotowane przez zespoły ekspertów przekazano do konsultacji publicznych. Napłynęły wówczas propozycje od nauczycieli, jednostek naukowych i stowarzyszeń historycznych, których stanowiska były analizowane, a następnie częściowo uwzględnione w przyjętych wymaganiach egzaminacyjnych.

2.1. Zasada kumulatywności

Podjęto decyzję, że zmiany wymagań egzaminacyjnych będą dotyczyły wyłącznie wymagań szczegółowych na IV etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym. Należy jednak pamiętać o zasadzie kumulatywności, polegającej w tym przypadku na tym, że na każdym wyższym etapie edukacyjnym obowiązują wymagania z etapów poprzednich. Dlatego trzeba zapoznać się nie tylko z podstawą obowiązującą na konkretnym etapie edukacyjnym, ale i z wymaganiami dotyczącymi wcześniejszych etapów. Znaczny zasób wiedzy i umiejętności uczniowie pozyskali już na etapie III (gimnazjalnym), jak i na etapie IV – w zakresie podstawowym (pierwsza klasa szkoły ponadgimnazjalnej).

Zarówno nauczyciele, jak i uczniowie szykujący się do egzaminu maturalnego z historii muszą zwrócić uwagę na wymagania zawarte w podstawie programowej, a realizowane w poprzednich etapach edukacyjnych. Wymagania te są nadal obowiązujące. Trzeba na przykład zwrócić uwagę na to, że mimo iż w podstawie programowej na IV etapie edukacyjnym nie występuje prehistoria, to została ona wpisana już do III etapu.

1. Najdawniejsze dzieje człowieka. Uczeń:
  - 1) porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym i opisuje skutki przyjęcia przez człowieka trybu osiadłego;
  - 2) wyjaśnia zależności pomiędzy środowiskiem geograficznym a warunkami życia człowieka.

Zgodnie z zasadą kumulatywności zadania egzaminu maturalnego mogą więc dotyczyć prehistorii, mimo że nie występuje ona w podstawie programowej na IV etapie edukacyjnym. Dlatego też, pomimo usunięcia kilku zapisów z IV etapu edukacyjnego, a dotyczącego cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu, nadal obowiązuje na egzaminie maturalnym znajomość wymagań szczegółowych zawartych w podstawie programowej III etapu.

1. Cywilizacje Bliskiego Wschodu. Uczeń:

- 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cywilizacje starożytnej Mezopotamii i Egiptu;
- 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa i system wierzeń w Egipcie;
- 3) wyjaśnia znaczenie pisma i prawa w procesie powstawania państw;
- 4) rozpoznaje typy pisma wykształcone na terenie Mezopotamii i Egiptu.

Podobnie warto zwrócić uwagę, że z wymagań egzaminacyjnych na rok 2021 usunięto punkt 3.1 podstawy programowej o treści:

Uczeń:

1. charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej.

Jednak zdającego egzamin maturalny nadal obowiązuje zapis z IV etapu – zakresu podstawowego.

1. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:

- 1) opisuje następstwa wojny, wyróżniając konsekwencje polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe;
- 2) wyjaśnia cele powołania i charakter Ligi Narodów;
- 3) wyjaśnia politykę mocarstw wobec Niemiec po zakończeniu I wojny światowej.

Jak widać na zaprezentowanych przykładach, zarówno przystępujący do egzaminu maturalnego, jak i przygotowujący ich nauczyciele muszą zwracać dużą uwagę na przestrzeganie zasad kumulatywności.

2.2. Merytoryczne uzasadnienie zmian wprowadzonych przez zespół ekspercki

- 1) Mając na względzie fakt, że obowiązująca podstawa programowa oraz praktyka nauczania historii w szkołach koncentruje się na **historii cywilizacji zachodniej**, ze szczególnym uwzględnieniem Polski, z podstawy programowej zostały usunięte treści dotyczące historii innych obszarów geograficznych, które pojawiają się jedynie epizodycznie – albo w związku z wydarzeniami i procesami zachodzącymi w przywołanym kręgu Polski i Zachodu.
- 2) Nie pomijając istotnych obszarów, okresów i zagadnień, których brak zaburzyłby rozumienie procesów historycznych, **usunięto zapisy dotyczące szczegółowej faktografii**. Opanowanie treści usuniętych zapisów wymagałoby od uczniów znacznego wysiłku i czasu.
- 3) Usunięto zapisy, które **wymagały synchronizacji** najważniejszych wydarzeń z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi, gdyż m.in. opanowanie tzw.

myślenia historycznego, przy braku interakcji między nauczycielami a uczniami i przerzucaniu ciężarów przygotowań do indywidualnej pracy uczniów, sprowadzałoby się do pamięciowego przyswojenia tych powiązań.

- 4) Kierując się opisanymi wyżej przesłankami, usunięto również zapisy sprawdzające znajomość **historii historiografii**. Znajomość ich nie jest konieczna do realizacji założeń pozostałych punktów podstawy programowej.
- 5) Usunięte treści występowały **tylko w podstawie programowej dla IV etapu edukacyjnego – zakres rozszerzony** lub stanowiły rozszerzenie zagadnień opisanych wymaganiami z III etapu edukacyjnego (gimnazjum) i z zakresu podstawowego IV etapu edukacyjnego (pierwsza klasa szkoły ponadpodstawowej).

2.3. Zmiany w zakresie wymagań egzaminu maturalnego z historii

Nie usunięto żadnego z wymagań ogólnych zawartych w podstawach programowych.

Także z wymagań egzaminowych **nie usunięto żadnej epoki historycznej**.

Wprowadzono około **80 zmian**, usuwając całe podpunkty lub ich część. Nie dokonano także żadnych dodatkowych zapisów.

2.3.1. Starożytność

Ponieważ podjęto decyzję, że wymagania koncentrują się na historii cywilizacji zachodniej, usunięto z wymagań egzaminacyjnych fragmenty zawarte w podstawie programowej, a mówiące o **cywilizacjach Dalekiego Wschodu – Indiach i Chinach**. Usunięto także podpunkt 1.2. – „Uczeń [...]: porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich”. Warto jednak, co już zostało wyżej poruszone, pamiętać o zasadzie **kumulatywności** i nadal obowiązujących wymaganiach zapisanych w podstawie programowej do III etapu edukacyjnego.

Z wymagań egzaminacyjnych dotyczących dziejów starożytnej Grecji usunięto początkowy fragment podpunktu 2.2. („wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach”), zostawiając jednak jego dalszy zapis – „porównuje formy ustrojowe greckich polis”. Wykreślono w ten sposób fragment wymagań, napełnionych **szczegółową faktografią**, postaciami, datami, ale jednocześnie pozostawiono potrzebę opanowania przez uczniów najważniejszych wiadomości dotyczących ustrojów antycznych polis.

Z fragmentu wymagań egzaminacyjnych poświęconych antycznemu Rzymowi usunięto cały podpunkt 4.2. Uznano, że jego treść („porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim”) generuje zbyt skomplikowany dla uczniów w warunkach obecnych wymóg porównania pozycji prawnej czy społecznej niewolników w różnych kręgach

cywilizacyjnych. Dodatkowo uznano, że problem niewolnictwa w starożytnym Rzymie **już wystarczająco zawiera** się w wymaganiu 4.1. – „Uczeń: [...] charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim”.

Wymagania egzaminacyjne nie zawierają znajdującego się w podstawie programowej podpunktu 4.4. Z zapisu podstawy programowej „Uczeń [...] prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego” wykreślono w wymaganiach egzaminacyjnych potrzebę pamięciowego zapamiętywania historyków opisujących przyczyny upadku imperium rzymskiego. Uznano, że **znajomość historii historiografii nie jest kluczowa dla zrozumienia procesów historycznych**. Warto zauważyć, że uczyniono tak samo z podobnymi zapisami dotyczącymi historiografii w kolejnych fragmentach wymogów egzaminacyjnych.

2.3.2. Średniowiecze

Wymagania egzaminacyjne w porównaniu do podstawy programowej mocno zmniejszono. Usunięto dwa całe podpunkty zawarte w podstawie – 1.2. i 1.3. („Uczeń [...] 2) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego; 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską”). Uznano, że wystarczą ujęcia treści nauczania na poziomie ogólnym, takie jak są w zapisie obecnego podpunktu 1.1. („charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski”). Podane w kolejnych podpunktach umiejętności są trudne do samodzielnego opanowania. Usunięto także fragment z podpunktu 2.3. („z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów”), uznając to za **niepotrzebną konkretyzację**. Uznano także, że podpunkt 4.4. („opisuje proces powstawania państw w Środkowo-Wschodniej Europie, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej”) zawiera za dużo szczegółowej i skomplikowanej faktografii, dlatego nie ma go w wymaganiach egzaminacyjnych.

Z punktu 4. podstawy programowej nie znalazł się w wymaganiach egzaminacyjnych na rok 2021 cały podpunkt 4.1. – „Uczeń [...] prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian”. Ponownie uznano, że znajomość poglądów historyków, i do tego w tak kontrowersyjnej sprawie jak pochodzenie Słowian, nie jest konieczna dla zrozumienia procesów historycznych. Usuwając cały podpunkt 4.5. („Uczeń [...] synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.”), zespół ekspercki uznał, iż przy zachowaniu podstawowych umiejętności w tym zakresie, którymi absolwent powinien wykazać się w czasie pisania zadania rozszerzonej wypowiedzi, pojawienie się **zadań testowych opierających się na synchronizacji wydarzeń, może przybrać postać wyłącznie pamięciowego opanowania**. Warto podkreślić, że uczyniono to samo ze wszystkimi podobnymi zapisami, np. z punktem 5.5. czy 7.6.

W wymaganiach egzaminacyjnych na rok 2021 nie znalazł się także zapis z podpunktu 5.2. podstawy programowej („porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie”). Uznano, że potrzebę opanowania wiedzy i umiejętności związanych z tworzeniem się systemu stanowego w Polsce **już zawiera podpunkt 5.3.**, (obecnie w wymaganiach egzaminacyjnych jako podpunkt 5.2.), a porównywanie tworzenia się np. stanu rycerskiego w Polsce z podobnymi procesami w Europie zachodniej jest trudna do samodzielnego opanowania przez ucznia.

Uznając, że należy z wymagań egzaminacyjnych usunąć fragmenty wymagające od zdających egzamin maturalny opanowania **szczególnie skomplikowanych i pełnych faktografii** wydarzeń czy procesów, nie znalazły się w niej kolejne dwa punkty – 6.1. („Uczeń [...] wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza”) oraz 6.3. („opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.”).

2.3.3. Dzieje nowożytne

Wymagania egzaminacyjne, jak już wspomniano wcześniej, koncentrują się na **dziejach cywilizacji zachodniej**, dlatego nie znalazły się w nich zapisy występujące w podstawie programowej jako podpunkt 1.1. („Uczeń [...] charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce”). Uznano także, że nie zaburzy procesu zrozumienia podstawowych problemów historycznych niezamieszczenie w wymaganiach egzaminacyjnych zapisu z podpunktu 1.2. podstawy programowej („Uczeń [...] opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w.”). Pełen faktografii proces podziału nowo odkrywanych ziem przez Portugalię, Hiszpanię, Holandię, Francję czy Anglię na przestrzeni trzech stuleci mógł **przybrać postać wyłącznie pamięciowego przyswajania**. Warto też zaznaczyć, że zgodnie z **zasadą kumulatywności** nadal zdających obowiązuje zapis z podstawy programowej etapu III (gimnazjalnego). Tam w punkcie 16. Znajduje się wymóg o treści: „Uczeń: 1) sytuuje w czasie i przestrzeni wyprawy Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana oraz sytuuje w przestrzeni posiadłości kolonialne Portugalii i Hiszpanii”.

W wymaganiach egzaminacyjnych dotyczących dziejów Europy XVI–XVII wieku nie znalazło się **kilka fragmentów** zawartych w podstawie programowej. We wszystkich tych przypadkach uznano, że wymagały one **zbyt szczegółowej faktografii**. Punkt 2.3. pozostawiono w brzmieniu: „Uczeń [...] opisuje mapę wyznaniową Europy w XVI w.”, usuwając potrzebę opanowania umiejętności opisywania zmian politycznych. Punkt 2.4. także zawężono, skupiając się na dziejach ustrojowych Francji („Uczeń [...] charakteryzuje i ocenia absolutyzm francuski”). Usunięto natomiast cały punkt 2.5. z zapisem „Uczeń [...] opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego”. Uznano, że skomplikowany proces tworzenia imperium moskiewskiego/rosyjskiego przez Iwana III, Wasyła III

czy Iwana IV Groźnego nie jest konieczny do zrozumienia procesów historycznych. Zawężono zapis podpunktu dotyczącego dziejów Anglii (podpunkt 2.6.). Obecne wymogi egzaminacyjne nakazują opanowanie wyłącznie następstw rewolucji angielskich, bez potrzeby opanowania szczegółowej faktografii poświęcanej genezie rewolucji i jej przebiegowi. Z tych samych powodów nie ma już wymogu zawartego w podpunkcie 6.8 podstawy programowej („Uczeń [...] analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy”).

Wymagania egzaminacyjne dotyczące dziejów Rzeczypospolitej w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej pozostały prawie bez zmian w porównaniu do podstawy programowej. Usunięto tylko wymóg synchronizacji wydarzeń w Polsce z wydarzeniami europejskimi (podpunkt 3.2.) oraz skrócono treść podpunktu 3.7., uznając, że wystarczy egzaminowanym poznanie tych treści na poziomie ogólnym, tak jak to zawarto np. w podpunkcie 3.6. Uznano, że zapis „oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji” jest **niepotrzebną konkretyzacją**.

Największą zmianą w wymaganiach egzaminacyjnych w punkcie „Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura” jest usunięcie istniejącego w podstawie programowej całego punktu 4.2. – „Uczeń [...] opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją, państwem moskiewskim/Rosją i Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa”. Uczyniono to w celu usunięcia szczegółowej faktografii z wymagań, co jednak nie powinno zakłócić procesu zrozumienia zasadniczych procesów historycznych. Gwarantują to zapisane w obecnych wymaganiach egzaminacyjnych podpunkty:

„Uczeń [...]

- 1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;
- 2) charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej;
- 3) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.”

Dodatkowo **zasada kumulatywności** zmusza do sięgnięcia do postawy programowej z etapu III (gimnazjalnego). Tam nadal znajduje się poświęcony dziejom Rzeczypospolitej XVII w. i jej sąsiadom punkt 21. następującej treści:

„Uczeń:

- 1) wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją, Turcją i Rosją;
- 2) wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie;
- 3) ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne następstwa wojen w XVII w.;
- 4) wyjaśnia przyczyny i wskazuje przejawy kryzysu politycznego i społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej w II połowie XVII w.”

Nie ma więc obaw, że w wyniku zmian wprowadzonych przez wymagania egzaminacyjne powstanie poważna luka w wiedzy i umiejętnościach uczniów.

Wymagania egzaminacyjne dotyczące czasów Oświecenia zmniejszono o cztery podpunkty w porównaniu do podstawy programowej. Uznano, że podpunkt 5.1. („Uczeń [...] 1) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego”) jest zbyt trudny do samodzielnego opanowania przez uczniów. Natomiast trzy kolejne podpunkty to:

„Uczeń: [...]”

- 7) charakteryzuje specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej;
- 8) wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy i Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny;
- 9) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.”

Zapisów tych nie ma w wymaganiach na egzamin maturalny w roku 2021, ponieważ usuwa się dzięki temu **szczegółową faktografię**, trudną do opanowania przez uczniów w obecnej sytuacji, a dodatkowo treści tych punktów **zawierają się w wymaganiach wcześniejszych**, np. w obecnym podpunkcie 5.5. – „Zdający [...] porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej”.

Zagadnienia poświęcone Rzeczypospolitej XVIII w. **pozostawiono bez większych zmian**. Usunięto tylko, o czym już wspomniano wyżej, wymóg znajomości historii historiografii (stąd brak podpunktu z podstawy programowej 6.6. „Uczeń [...] prezentuje oceny polskiej historiografii i dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej”) oraz wymóg synchronizacji zawarty w punkcie 6.7. („Uczeń [...] synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych”).

2.3.4. Wiek XIX

Wymagania egzaminacyjne dotyczące epoki napoleońskiej w porównaniu do podstawy programowej wprowadzają poważne zmiany. Po pierwsze pozostawiono zapis „Uczeń [...] opisuje kierunki podbojów Napoleona [...]”, usuwając jednak zwrot „i etapy”. W oczywisty sposób zmniejsza on **szczegółową faktografię**, przy zachowaniu jednak potrzeby poznania zasadniczych procesów dotyczących tego okresu. Usunięto także, z tych samych powodów, dwa kolejne podpunkty („Uczeń [...] wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej; [...] wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie”).

Ostatecznie pozostawiono w wymaganiach egzaminacyjnych następujące zagadnienia:

„Uczeń [...]

- 1) opisuje kierunki podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium;
- 2) wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona;
- 3) charakteryzuje ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego;
- 4) charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej”.

W wyniku tych zmian, uczniowi przystępującemu do egzaminu maturalnego łatwiej będzie dokonać syntezy faktów czy skupić się na najważniejszych procesach, zamiast szczegółowo analizować np. przebieg kampanii militarnych Napoleona.

Kolejny punkt wymagań egzaminacyjnych – „2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej” także mocno różni się od postawy programowej. Pozostał bowiem tylko jeden podpunkt: „Uczeń: [...] ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej”. Brakuje dwóch innych podpunktów znajdujących się w podstawie programowej:

„Uczeń:

- 1) charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych;
- 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.”

Uznano, że w ten sposób usunie się **szczegółową faktografię**, przy zachowaniu jednak zasadniczych procesów. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na znajdujący się dalej punkt 6.1. wymagań egzaminacyjnych – „Zdający: 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych”. Punkt ten w wystarczający sposób opisuje potrzebny poziom wiedzy i umiejętności przydatny do zdania egzaminu maturalnego w roku 2021. Dodatkowo rolę taką pełni odpowiedni **punkt podstawy programowej do poziomu III (gimnazjalnego)**:

„32. Europa i świat w XIX w. Uczeń:

- 1) opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych”.

Jak widać, nie ma obawy, że z powodu wprowadzenia nowych wymagań egzaminacyjnych u zdających powstanie luka w wiedzy i umiejętnościach.

Duże różnice między wymaganymi egzaminacyjnymi a podstawą programową występują w kolejnym punkcie. Obecnie wymagania wyglądają następująco:

„3. Ideologie XIX w. Zdający:

- 1) charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm;
- 2) wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, Wiosną Ludów, zjednoczeniem Włoch i Niemiec”.

Jak widać, z wymagań usunięto fragment dotyczący walki o niepodległość Grecji, jak i całe dwa podpunkty znajdujące się w podstawie:

„Uczeń:

- 3) porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec;
- 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej”.

Nie zamieszczając tych podpunktów w wymaganiach egzaminacyjnych, uznano, że usunie się **szczegółową faktografię** oraz że **wystarczający zapis już znajduje się** w punktach 3.1. i 3.2.

Kolejny punkt wymagań – „Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej” nie różni się praktycznie od podstawy programowej. Brak w nim tylko wymogu „Uczeń [...] prezentuje oceny polskiej historiografii i dotyczące powstań narodowych”.

W punkcie „5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w.” wymagania egzaminacyjne zostały zmniejszone w stosunku do podstawy programowej. W punkcie 6.1. uznano zapis „z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej” za **niepotrzebną konkretyzację**. Brak także występującego w podstawie punktu „Uczeń [...] charakteryzuje wydarzenia rewolucyjne 1905–1907”. Tym razem oprócz dążenia do usunięcia szczegółowej faktografii przyjęto, że z punktu widzenia polskiej historii wystarczy zapis znajdujący się w wymaganiach 4.1. („Zdający [...] charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej”) i 5.1. („Zdający [...] wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach”).

Duże różnice między podstawą programową a wymaganiami egzaminacyjnymi widać w kolejnym punkcie – „6. Europa i świat w XIX w.”. W podpunkcie 6.1

wymagań („zdający [...] charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych”) brak jest zapisu o potrzebie charakteryzowania przez maturzystę przemian społecznych i politycznych w Japonii. Wynika to z już wyjaśnionego wcześniej nakierowania się na **poznawanie dziejów cywilizacji zachodniej**. W wymaganiach nie znalazły się dwa kolejne podpunkty. **Uznając za wystarczający** zapis punktu 6.1., nie uwzględniono w wymaganiach znajdującego się w podstawie programowej zapisu: „Uczeń [...] charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie”. **Za przeładowany trudną do opanowania faktografią** uznano podpunkt 6.3. podstawy programowej („Uczeń [...] opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych”). Uznano **za wystarczający** dla zrozumienia procesów kolonizacji zapis znajdujący się w wymaganiach egzaminacyjnych jako podpunkt 6.2. – „Zdający [...] analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce”.

2.3.5. Wiek XX

W historii najnowszej widać najmniej różnic między wymaganiami egzaminacyjnymi a podstawą programową. W punkcie poświęconym I wojnie światowej za **niekonieczne uszczegółowienie** uznano zapisy znajdujące się w podstawie programowej. Dlatego w wymaganiach na egzamin maturalny w roku 2021 brak zapisu 1.3. („Uczeń [...] wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej”) oraz zredukowano zapis podpunktu 1.6. z podstawy (obecnie w wymaganiach egzaminacyjnych jako 1.5.) o zwrot „w tym charakteryzuje stanowisko Rosji i Stanów Zjednoczonych”.

W kolejnym punkcie „Kryzys demokracji i systemy totalitarne” w wymaganiach egzaminacyjnych nie znalazł się zapis – „Uczeń [...] prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych”. Uznano to za umiejętność **trudną do samodzielnego opanowania**, co mogłoby przynieść postać wyłącznie pamięciowego przyswajania.

Punkt wymagań egzaminacyjnych „Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura” nie zawiera znajdującego się w podstawie programowej podpunktu 3.1. („Uczeń [...] charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej”). Także to zagadnienie uznano za **wypełnione nadmiernie szczegółową faktografią**, a dodatkowo trudną do samodzielnego opanowania z racji rozległości problemu.

Kolejne dwa punkty wymagań egzaminacyjnych, poświęcone dziejom II Rzeczypospolitej – 4. „Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej”, 5. „II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura”, nie różnią się zbytnio w swojej treści od podstawy programowej. **Nie ma oczywiście** w nich zapisu o potrzebie **synchronizacji** najważniejszych wydarzeń z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi i o potrzebie znajomości **polskiej historiografii** dotyczące II Rzeczypospolitej.

W kolejnym punkcie, poświęconym dziejom II wojny światowej, wymagania egzaminacyjne nie zawierają zapisu podpunktu 6.4. z podstawy programowej („Uczeń [...] porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów”). Uznano, że umiejętność ta jest **za skomplikowana dla samodzielnego opanowania** jej przez ucznia.

Kolejne, istotne różnice między wymaganymi egzaminacyjnymi a podstawą programową, widać dopiero w podpunkcie 9.7. Zapis z podstawy „Uczeń [...] wyjaśnia cele utworzenia ONZ i charakteryzuje jej rolę w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata” ograniczono do zwrotu „Zdający [...] wyjaśnia cele utworzenia ONZ”. Uznano, że wyjaśnienie roli ONZ jest **przesycone szczegółową faktografią** i z tego powodu trudne do samodzielnego opanowania.

Zgodnie z jednym z założeń tworzenia wymagań egzaminacyjnych, mówiących o skoncentrowaniu się na dziejach **cywilizacji zachodniej**, niektóre zapisy z podstawy programowej, a dotyczące losów Azji i Afryki, nie zostały uwzględnione. W punkcie 10. – „Rozpad systemu kolonialnego” zredukowano zapis podpunktu 10.1. o fragment „z uwzględnieniem Indii oraz Indochin”, a w punkcie 11., poświęconym Chinom, postawiono tylko jeden podpunkt „Zdający [...] opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin”. Zmiany zmniejszyły ilość potrzebnej do opanowania faktografii, natomiast nie są one kluczowe dla procesu rozumienia procesów historycznych.

Wymagania egzaminacyjne na rok 2021 **nie zmieniają wymagań szczegółowych** dotyczących czasów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Nie ma w nich tylko zapisu o potrzebie synchronizacji najważniejszych wydarzeń z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski oraz wymogu prezentacji przez ucznia oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u.

Ostatnie zmiany to punkt „Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w.”. Za niekonieczne uszczegółowienie uznano dwa podpunkty – 18.3. „Uczeń [...] charakteryzuje zjawisko kontrkultury i ruchy młodzieżowe w kulturze zachodniej” i 18.4. („Uczeń charakteryzuje tendencje sakralizacyjne i desakralizacyjne we współczesnym świecie oraz proces dostosowywania się Kościoła katolickiego do wyzwań współczesności”). Uznano, że zapisany w wymaganiach punkt 18.2 – „Zdający [...] rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.” jest **wystarczającym ujęciem** tych treści.

